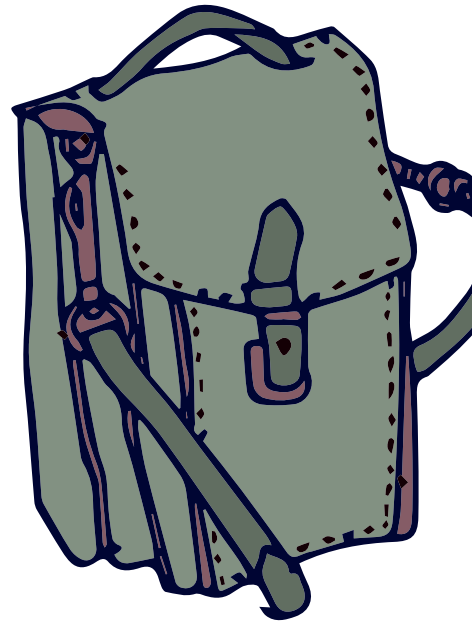

Cito pakt het thema eigenaarschap op: Toetsresultaten als informatiebron voor eigenaarschap

Cito viert dit schooljaar het 50-jarig bestaan. Meer dan ooit zoekt Nederlands grootste kennisorganisatie op het gebied van toetsing verbinding met het onderwijsveld. Om prototypes te ontwikkelen bijvoorbeeld, innovatiethema's op te halen of de dialoog aan te gaan over passende toetsing. Cito vernieuwt en Van Twaalf tot Achttien belicht Cito's innovatiethema's voor de komende jaren. Het vijfde en laatste innovatiethema is 'Eigenaarschap faciliteren'. Aan het woord is Iris Smits, onderzoeker en themahouder bij Cito. Want waarom pakt Cito dit thema op? En wat hebben vo-scholen eraan?

DOOR JUDITH VELDHUIZEN

Cito's innovatiethema 'Eigenaarschap faciliteren' is allesbehalve een eigen vinding. In gesprekken met onder meer de VO-raad, het Ministerie van OCW, Kennisnet en SLO kwam het naar voren als dé innovatietrend in het onderwijs. Iris Smits, senior onderzoeker bij Cito, vertelt: 'Eigenaarschap is hot. Scholen willen ermee aan de slag en doen dat soms ook. Maar er is nog zoveel onduidelijk, dat we het uitdrukkelijke verzoek kregen om het thema op te pakken en erop te innoveren. Want niemand weet nog precies wat eigenaarschap is, hoe je het kunt aanwakkeren, wat daarvoor nodig is en wat het dan oplevert. We veronderstellen alleen dat eigenaarschap het leerproces positief beïnvloedt.'

'Wie eigenaarschap wil nemen, heeft informatie nodig. Informatie waarvan scholen optimaal gebruik kunnen maken om beslissingen te nemen op leerling-, klas- en (boven)school(s) niveau. Toetsresultaten kunnen hierbij gebruikt worden als informatiebron.'
Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021

foto Peter Huizer

Eigenaarschap als thema van de lange adem

Toch gingen de Cito-onderzoekers eind 2018 aan de slag. 'We hebben het thema opgepakt, juist om het onderwijs tegemoet te komen,' legt Iris uit. 'We zijn zoekend: kunnen we in het onderwijs iets met eigenaarschap, wat kunnen wij als Cito bijdragen en op welk niveau? We vullen het thema vanuit onze specifieke invalshoek in. Niet dat we eigenaarschap als vaardigheid meetbaar willen maken. Daar gaat het niet om. Wat we wél willen doen,

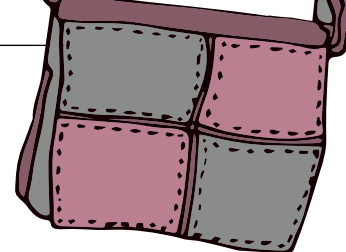
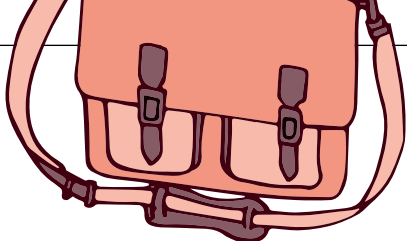
is eigenaarschap mogelijk maken. We voegen graag iets toe door onze toets- en meetresultaten zó te presenteren dat leerlingen en leraren eigenaarschap kunnen en willen nemen.'

Vandaar ook dat Cito in haar meerjarenbeleidsplan de belofte doet: 'Wij helpen scholen, leraren en leerlingen zelf eigenaar te worden van het onderwijsleerproces'. Een flinke belofte, die niet van vandaag op morgen te realiseren is. 'Het is inderdaad een thema van de lange adem,' lacht Iris. 'We zijn van scratch begonnen. Voor Cito is het belangrijk dat onder alles wat we doen een wetenschappelijk fundament zit. Maar als dat fundament er niet is, moet je dat zelf uitvinden en verkennen. Dus dat zijn we gaan doen: onderzoeken.'

Leerlingen, leraren én scholen moeten eigenaarschap kunnen nemen

Opvallend is dat op diverse scholen al initiatieven ontstaan rondom eigenaarschap. 'Dat is mooi,' meent Iris. 'Het is goed dat zo'n belangrijk thema door de praktijk zelf wordt opgepakt.'

Iris Smits

De meeste projecten werken aan eigenaarschap bij leerlingen.' Regelmatig wordt aangehaakt bij de vaardigheid 'zelfregulering', een officieel benoemde 21st century skill. Die zelfregulering moet leerlingen van nu mede voorbereiden op de werkomgeving waarin ze straks terechtkomen: continu veranderend, continu een beroep doend op een leven lang leren. 'Dan is het belangrijk dat je zelf de verantwoordelijkheid kunt nemen voor je eigen leerproces.'

Maar eigenaarschap bij leerlingen is slechts de basis.

'Eigenaarschap zit in het onderwijs ook op het niveau van de leraar en de school,' weet Iris. 'Waar bij leerlingen de focus ligt op meer onafhankelijkheid en ontwikkeling op maat, betekent eigenaarschap voor een leraar meer controle over de invulling en uitvoering van het werk. Voor de schoolleiding betekent het een sterke visie en meer transparantie in wat er gebeurt.'

Zoeken naar balans voor pubers

Hoe ver is Cito met het onderzoek naar eigenaarschap? Iris: 'Duidelijk is dat eigenaarschap voor iedereen iets anders betekent: voor leerlingen is het niet hetzelfde als voor leraren. Om het lastig te maken lijkt het erop dat meer eigenaarschap bij leerlingen minder eigenaarschap bij docenten kan impliceren. We weten ook dat eigenaarschap te maken heeft met motivatie, met keuzes kunnen en willen maken. Eigenaarschap lijkt bovendien op verantwoordelijkheid nemen. Maar dan in de overtreffende trap, want het gaat nog een stap verder.'

De crux zit erin, zo benadrukt Iris, dat eigenaarschap uit jezelf moet komen. 'Kijken we bijvoorbeeld naar vo-leerlingen, dan is het zoeken naar balans. Eigenaarschap is sterk verbonden met handelen. Dat betekent dat je leerlingen wilt stimuleren eigenaarschap te nemen. Maar het zijn wel leerplichtige pubers. Eigenaarschap nemen over je eigen onderwijsleertraject heeft dan grenzen. In wat ze aankunnen, wat ze willen, maar ook omdat de grote kaders van het leertraject over het algemeen vastliggen.'

Schoolexamenwijzer: tool voor evenwichtige schoolexamens

Ook voor leraren is eigenaarschap een kwestie van balans tussen ruimte en kaders. Dat ondervindt Cito bijvoorbeeld in praktijktests rondom het nieuwe prototype 'Schoolexamenwijzer'. Iris licht toe: 'Schoolexamenwijzer is een tool die docenten helpt evenwichtige schoolexamens te maken die het curriculum goed dekken. De tool helpt je zo om eigenaarschap te nemen. Je kunt aanklikken welke domeinen in welk schoolexamen worden geëxamineerd. Door het kleurgebruik zie je als docent meteen wat je al wel en wat je nog niet hebt gecoverd.'

Samen met docenten werkt Cito aan de optimale invulling van Schoolexamenwijzer. 'In eerste instantie hebben we ons in de tool niet gericht op de items die worden geëxamineerd. Want juist daar zit in de schoolexamens de vrijheid van de school, en van de docent. In de praktijk blijkt nu echter dat docenten de tool pas écht optimaal vinden als de domeinen wél voorzien zijn van examenopgaven. Die spanning tussen keuzevrijheid en de behoefte aan extra ondersteuning kenmerkt precies de worsteling rondom eigenaarschap.'

Samenwerking gezocht voor inspiratie en projecten

Hoe heeft Cito dit dilemma opgelost? Iris: 'Kijk, we beschikken als Cito niet over items voor alle schoolexamendomeinen. Daarom vragen we docenten nu om hun SE-items in te sturen, zodat wij ze in de Schoolexamenwijzer kunnen hangen. Zo vinden we een tussenweg tussen het beter faciliteren van de docenten, zonder op hun stoel te gaan zitten.'

'Waar bij leerlingen de focus ligt op meer onafhankelijkheid en ontwikkeling op maat, betekent eigenaarschap voor een leraar meer controle over de invulling en uitvoering van het werk.'

Iris geeft aan dat het Cito's bedoeling is om Schoolexamenwijzer in 2019 naar een volgende fase te tillen. En er staat meer op stapel: 'We gaan in 2019 meer specifieke onderzoeken en projecten opzetten rondom eigenaarschap. Ik denk bijvoorbeeld aan een onderzoek naar intrinsieke motivatie in formatieve toetsplatforms. We willen bijvoorbeeld weten of spelelementen helpen bij het nemen van eigenaarschap. Ook een onderzoek naar de wijze waarop leraren hun feedback formuleren, is interessant. Want hoe beïnvloedt dat het nemen van eigenaarschap? Een andere mogelijkheid is onderzoek naar de presentatie van resultaten in toetsrapportages. Want wanneer voelen leraren zich gemotiveerd en geëquipeerd om eigenaarschap te nemen voor een volgende stap in het leerproces?'

Kortom: er is nog heel veel om uit te zoeken. 'En daar kunnen we zeker hulp bij gebruiken,' stelt Iris Smits. 'Als er scholen zijn die met ons in gesprek willen over eigenaarschap, dan komen we graag langs voor een inspiratiesessie.' ●

Meer weten over Schoolexamenwijzer?

Bekijk schoolexamenwijzer op <https://schoolexamenwijzer.citolab.nl> of mail voor meer informatie naar schoolexamenwijzer@citolab.nl.